

8. Korinets, R. Ya., Malik, M. J., Masin, V. M., Bondarchuk, V. V., Goncharenko, V. V., Grytsenko, M. P. et. al. (2018). *Naukovo-praktychnyj komentar do Zakonu Ukrainy «Pro siljskoghospodarsjku kooperaciju» ta sumizhnykh pravovykh aktiv* [Scientific-practical commentary on the Law of Ukraine "On Agricultural Cooperation" and related legal acts]. Korinets, R. Ya., Malik, M. J., Masin, V. M. & Grytsenko, M. P. (Eds.). Kyiv: National Association of Agricultural Advisory Services of Ukraine [in Ukrainian].

9. Zbarsky, V. K., Talavyrya, M. P. & Ghazuda, L. M. (2016). *Rozvytok kooperatyvnykh vidnosyn v aghrarnomu sektori Ukrainy* [Development of cooperative relations in the agrarian sector of Ukraine]. M. A. Lendjel (Ed.). Kyiv: NUBiP Ukraine [in Ukrainian].

10. Mekh L. (2003). Ekonomichna sutj katehoriy «rynok» ta «ekonomichnyj mekhanizm» [The economic essence of the categories "market" and «economic mechanism»]. *Scientific notes of Ternopil State Pedagogical University the name Volodymyr Hnatyuk. Series: Economics*, 15, 6–15 [in Ukrainian].

11. Mocherniy, S. V. (Eds.). (2000). *Ekonomichna encyklopedija : u trjokh tomakh* [The Economic Encyclopedia: in three volumes]. (V. 1). Kyiv: Academy [in Ukrainian].

12. Khudolij L. I. (1998). *Ekonomichnyj mekhanizm formuvannja i funkcionuvannja rynku zerna* [The economic mechanism of formation and functioning of the grain market]. Kyiv: IAE UAAN [in Ukrainian].

13. Pro kooperaciju : Zakon Ukrainy № 1087-IV vid 10.07.2003 iz zminamy [About cooperation: Law of Ukraine № 1087-IV of 10.07.2003 as amended]. (2004). *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 5. St. 35. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/main/1087-15> [in Ukrainian].

14. Pro siljskoghospodarsjku kooperaciju : Zakon Ukrainy za stanom na 20 lystopada 2012 r. [About agricultural cooperation: Law of Ukraine as of November 20, 2012]. (2013). *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 50. St. 698. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/main/469/97-вр> [in Ukrainian].

15. Polozhennja (standart) bukhghaltersjkocho obliku 19 «Ob'jednannja pidpryjemstv». Zatverdzheno nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy, 07.07.99. № 163 [Regulation (standard) of accounting 19 «Association of enterprises». Approved by the order of the Ministry of Finance of Ukraine 07.07.99. № 163]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99/ed20130809> [in Ukrainian].

Стаття надійшла в редакцію 11.11.2019 р.

УДК 911.375 : 005.332.5

Романовська Юлія,
кандидат економічних наук, доцент,
Винницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
кафедра фінансів,
м. Вінниця ORCID ID [0000-0002-1099-0787](https://orcid.org/0000-0002-1099-0787)
e-mail: bogdana32rom@ukr.net

<https://doi.org/10.29038/2411-4014-2019-04-82-92>

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА МІСТА

Макрополізація світу зумовила зростаюче значення ролі міст, завдяки чому доцільними вбачаються дослідження міста в межах економічної безпекології – як об'єкта соціально-економічної безпеки. Поняття «соціально-економічна безпека міста» є відносно новим в економічній безпекології мезорівня, хоча її забезпечення є нагальною проблемою. Дослідження, спрямовані на визначення сутності та виявлення особливостей соціально-економічної безпеки міста, мають розпочинатися з визначення змісту поняття «соціально-економічна безпека міста», для чого сформовано відповідне предметне поле. Виходячи з його елементів – розгляді поняття в межах концепції «суспільства ризику» з використанням імперативів захисного

та інтеграційного підходів, дуального характеру поняття, а також визначеного змісту поняття «місто», розкрито зміст поняття «соціально-економічна безпека міста».

Ключові слова: місто, соціально-економічна безпека, предметне поле, безпечний стан міста, характеристики.

Романовская Юлия
кандидат экономических наук., доцент,
Винницкий торгово-экономический институт
Киевского национального торгово-экономического университета,
кафедра финансов,
г. Винница

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ГОРОДА

Макрополитизация мира обусловила растущее значение роли городов, вследствие чего целесообразными являются исследования города в рамках науки об экономической безопасности - как объекта социально-экономической безопасности. Понятие "социально-экономическая безопасность города" является относительно новым в науке об экономической безопасности мезоуровня, хотя ее обеспечение является неотложной проблемой. Исследования, направленные на определение сущности и выявление особенностей социально-экономической безопасности города, должны начинаться с определения содержания понятия "социально-экономическая безопасность города", для чего сформировано соответствующее предметное поле. Исходя из его элементов - рассмотрение понятия в пределах концепции "общества риска" с использованием императивов защитного и интеграционного подходов, дуального характера понятия, а также определенного содержания понятия "город", раскрыто содержание понятия "социально-экономическая безопасность города".

Ключевые слова: город, социально-экономическая безопасность, предметное поле, безопасное состояние города, характеристики.

Romanovska Yuliia,
PhD on economy, assistant professor,
Vinnytsia Institute of Trade and Economics Kyiv
National University of Trade and Economics,
Department of finance
Vinnitsa

SOCIAL-ECONOMIC SECURITY OF THE CITY

Introduction. Globalization of the world caused to increasing role of cities. That is why a city as the most important element of spatial social-economic system of the society is the object in many researches for a long time. One of the advisable directions of researches concerning cities as the element of spatial social-economic system of the society is research of city in economic security studies – as the object of social-economic security. Such direction is grounded in the context of increasing the responsibility of State for creating stable conditions for citizens' life and business activity on some territories.

The purpose of the article. Researches that are directed on the essence and features of social economical security of the city should begin from the point of identifying the content of notion "social economical security of the city". Attempts of explaining such notion without building necessary subject field can be considered as the common imperfection of modern studies of city social economical security. Absence of necessary subject field deprives many definitions of required validity and arguments.

Results. Necessary subject field is formed to define essence and features of social-economical security of the city as an urbanistic geosystem (urbageosystem). Elements of such subject field are components of "risk society" concept, imperatives of protective and integrative approaches that are widely spread in economic security studies, dual character of notion "social-economical security of the city" and content on notion "city" that is defined by the author. There is content of notion "social-economical security of the city" elucidated using elements of built subject field.

High level of the social-economical security of the city designates its secure conditions – there are no significant and intensive changes with a negative character in condition of urbageosystem in a current time and a nearest future. In the general case such changes with a negative character can emerge because of threats to urbageosystem. There are

some complex characteristics used to describe secure condition of the city. Such characteristics should meet some requirements (convenience of living in the city, dynamic of development of the city, quality of life in the city, transparency of public administration in the city, conditions of social-economic institutes that provide needs on inhabitants of the city).

Every of complex characteristics of the city secure condition contains some subcharacteristics. Suggested complex characteristics and subcharacteristics of the city secure condition are not only closely related, but some of them are contradictory.

Conclusions. Complex characteristics and subcharacteristics of the city security state need future more detailed research as well as indicators for their quantitative description.

Keywords: city, social-economic security, subject field, security state of the city, characteristics.

Постановка проблеми. Місто як найважливіший елемент просторової соціально-економічної системи суспільства достатньо тривалий час є об'єктом досліджень, в яких надано пояснення щодо сутності змісту категорії «місто» (місто як виробник урбаністичних знань, як екосистема) [1, с. 41-133], окреслено функції міста [2] та описано його естетику [3].

Понад 70 % світової економіки зосереджено у містах. Саме тут відбуваються основні економічні події та формуються найкращі можливості для реалізації людини та її бізнес-ідей. Сучасні міста конкурують за ресурси і капітали, за присутність на своїй території інноваційних компаній, стартапів, малого і середнього бізнесу, крупних корпорацій, фінансових посередників.

Проте у контексті посилення відповідальності держави за створення на конкретних територіях стабільних умов для життя населення та діяльності суб'єктів господарювання доцільними вбачаються дослідження міста в межах економічної безпекології – як об'єкта соціально-економічної безпеки.

Поняття «соціально-економічна безпека міста» є відносно новим навіть в економічній безпекології мезорівня, хоча її забезпечення за всіма ознаками є нагальною проблемою. В умовах розширення повноважень муніципальних органів влади і, відповідно, посилення їхньої відповідальності за якість життя у місті забезпечення його соціально-економічної безпеки перетворюється на необхідний елемент системи управління розвитком регіонів і держави в цілому. Проте системних досліджень цієї проблематики поки ще не здійснено, її теоретичне опрацювання, методологічні підходи та методики дослідження соціально-економічної безпеки міста перебувають на стадії становлення.

Значимість проблематики соціально-економічної безпеки міста продиктована, з одного боку, європеїзацією України, орієнтованістю на інноваційний розвиток, структурними соціально-економічними трансформаціями, що поглиблюють проблеми сталого розвитку економіки країни та її соціальної сфери, а, з іншого, наявністю специфічних вимог до соціально-економічної безпеки, властивих саме таким територіальним центрам.

Виходячи зі сказаного, є підстави стверджувати про актуальність досліджень, спрямованих на визначення сутності та виявлення особливостей соціально-економічної безпеки міста. І такі дослідження мають розпочинатися з визначення змісту поняття «соціально-економічна безпека міста».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові публікації з соціально-економічної безпеки міста є вкрай нечисленними (наприклад, наукові праці А.В. Плужника [4,5]), в яких, по суті, зроблено спробу заявити про об'єктність міста в економічній безпекології мезорівня. В окремих наукових публікаціях ([6,7,8]) місто як об'єкт економічної безпеки розглядається вельми опосередковано.

Аналіз наявних публікацій у вітчизняній науці з проблематики соціально-економічної безпеки міста свідчить про відсутність системних концептуальних положень щодо соціально-економічної безпеки міста, що не дозволяє сформувати її експлейнарний, теоретичний, методологічний та інструментальний базиси і, відповідно, вийти на рівень методичних рекомендацій щодо її забезпечення.

Метою статті розкриття змісту поняття «соціально-економічної безпеки міста» та закономірностей його утворення.

Виклад основного матеріалу. Категорія «соціально-економічна безпека» стосовно певного об'єкта (держави, регіону, міста) відображає взаємозумовленість, взаємозалежність, взаємодоповнюваність взаємовідносин економічної та соціальної безпеки об'єкта [9]: економічна безпека об'єкта важлива не лише для його соціально-економічного розвитку, а й одночасно є важливою умовою й для соціальної безпеки об'єкта.

Поняття «соціально-економічна безпека міста» вже пройшло етап актуалізації, результатом якого є:

визнання актуальності дослідження соціально-економічної безпеки міста;

окремі спроби тлумачення змісту поняття «соціально-економічна безпека міста»;

встановлення тісного зв'язку поняття «соціально-економічна безпека міста» з поняттями «соціально-економічний розвиток (держави, регіону, міста)» та «результативність функціонування соціально-економічної системи».

Загальною недосконалістю сучасних досліджень соціально-економічної безпеки міста є спроби розкрити сутність цього поняття без формування відповідного предметного поля, що позбавляє нечисленні визначення необхідної обґрунтованості та аргументованості, призводить до появи визначень «поза часом та простором», тобто без їхньої прив'язки до конкретних обставин, у яких визначення є легітимним.

Предметне поле визначення поняття «соціально-економічна безпека міста» становлять загальні умови розвитку суспільства, наявний понятійно-категоріальний апарат економічної безпекології та її методологічні засади (рис. 1).

В сучасних теоріях розвитку суспільства нова парадигма людського життя, що відображає існування людства в якісно новому техногенному інформаційному суспільстві, називається по-різному - постіндустріальним суспільством (Д. Белл), постфордизмом і інформаційною інфраструктурою (Р. Райх), інформаційним капіталізмом і мережевим підприємництвом (М. Кастельс), споживчим капіталізмом (Г. Шиллер), управлінням за допомогою інформації (Ю. Хабермас), суспільством організації, спостереження й контролю (Е. Гідденс), суспільством споживання (Ж. Бодріяр), індивідуалізованим суспільством (З. Бауман) [10]. Усі визначення сучасного суспільства не є альтернативними, в них, радше, увагу зосереджено на різноманітних аспектах сучасного етапу суспільного поступу.

Проте сучасні урбогеосистеми, якими сьогодні є міста, функціонують у середовищі, що є джерелом численних загроз. Але не лише зовнішнє, а й внутрішнє середовище урбогеосистеми породжує серйозні загрози, які мають не тільки об'єктивний, а й штучний характер, тобто викликані помилковими управлінськими рішеннями, їхньою неузгодженістю, свідомими діями окремих осіб чи груп людей або X-неефективністю державної регіональної політики. Зростання масштабу урбогеосистеми спричиняє збільшення числа її функцій, зменшення стійкості, що створює загрозу фундаментальній функції урбогеосистеми – зберегтися, тобто запобігти загрози розпаду системи.

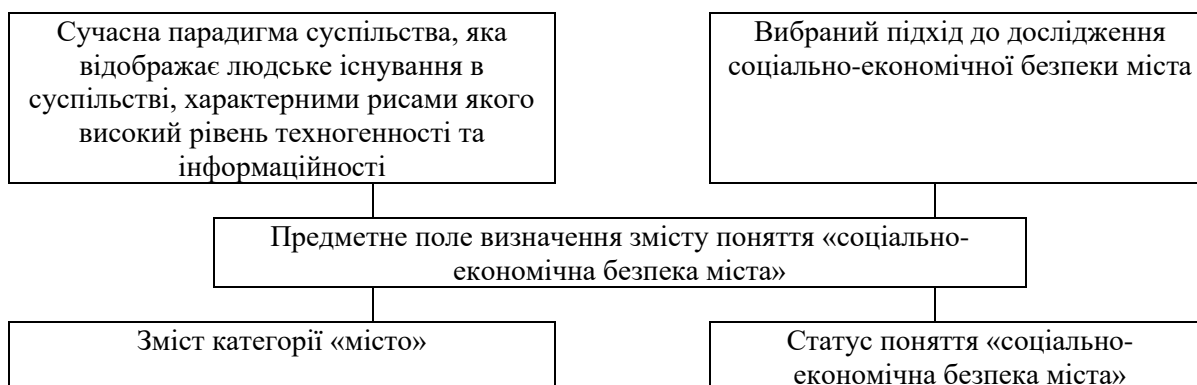

Рис. 1. Елементи предметного поля визначення змісту поняття «соціально-економічна безпека міста»

Джерело: Власна розробка автора

Тому у глобальній суспільній динаміці, що є відмітною рисою XXI ст., розглядати поняття «соціально-економічна безпека міста» доречніше в межах концепції «суспільства ризику» (У. Бек та Е.Гідденс): з розвитком науково-технічного прогресу виникає безліч ризикових ситуацій, для яких немає єдиного правильного рішення, а існує лише більший або менший вибір з безлічі ризикованих альтернатив [11,12,13]. Основні положення концепції зводяться до такого:

суспільство виробляє не лише блага, але й ризики, поширення яких має безконтрольний, глобальний, надсоціальний та нектласовий характер [12, с. 67];

під впливом ідеологій індивідуалізму руйнуються соціальні зв'язки, які в традиційних і індустріальних суспільствах виконували функції формування соціального порядку (надавали почуття стабільності та надійності зовнішнього середовища з одночасним визнанням його змінюваності). За Е. Гідденсом, руйнування цих зв'язків звільняє індивідів та їхніх об'єднань (наприклад, у вигляді підприємств та організацій) від традиційних обмежень, позбавляє їх надійності та впевненості, можливостей покластися на традиції або перекласти на когось тягар ризику, ставить перед необхідністю вибору, що має здійснюватися постійно [13, с. 56];

проблема виживання (й індивідів, й їхніх об'єднань) в умовах нових ризиків і розплата за його наслідки набувають яскраво виражений індивідуально-особистісний характер, що виключає вияв усякої колективності та згоду держави брати на себе відповідальність за контроль і регулювання ризиків [14];

індивіди та їхні об'єднання змушені приймати всю відповідальність за подолання ризику на себе, спиратися на власні сили в його подоланні, не чекаючи допомоги держави або референтних груп, які під впливом ЗМІ та інститутів освіти і культури втрачають суб'єктивну цінність [14];

в суспільстві ризику альтернативним полюсом соціального розвитку виступає поняття захищеності, безпеки. На перше місце ставиться прагнення не до багатства, а до безпеки. Безпека починає відігравати роль нормативного та рушійного принципу суспільства ризику, що передбачає визначення заходів безпеки, надійності та оцінювання ризиків [14], одним з компонентів яких, за У.Беком та Е.Гідденсом, є загрози й небезпеки.

Визнання високої ризикованості суспільства через наявність знаної кількості різних за характером, масштабом, ймовірності реалізації та її наслідками загроз зумовлює доцільність визначення змісту поняття «соціально-економічна безпека міста» у межах захисного підходу. В даному випадку підхід розглядається як сукупність імперативних понять, з використанням яких розкривається зміст поняття «соціально-економічна безпека міста».

Основні підходи, що застосовуються в економічній безпекології, проаналізовано в [15,16]: захисний, ресурсний, гармонізаційний, діяльнісний, інтеграційний. В кожному з підходів використовується свій понятійно-категоріальний апарат, оскільки підходи поєднують погляди певного походження на безпеку того чи іншого об'єкта, внаслідок чого кожному з підходів властиві свої достоїнства і обмеження.

Імперативними поняттями у захисному підході до пояснення змісту вибраного виду безпеки (економічної, соціально-економічної) вибраного об'єкта (держави або підприємства) є «загроза», «захист» та «захищеність».

Поняття «соціально-економічна безпека міста» є складним внаслідок складності об'єкта – міста, а тому для визначення його змісту доцільно використати імперативи не лише захисного підходу, найпоширенішого в економічній безпекології, а й інтеграційного. Адже урбагеосистема є складною системою, що виявляється у множинності її елементів (мешканці міста, економічні агенти, що здійснюють діяльність в місті, органи регіональної та державної влади), кожному з яких притаманні власні інтереси. Імперативним поняттям інтеграційного підходу є «взаємодія», що відображає процеси впливу елементів урбагеосистеми один на одного, їхню взаємозумовленість завдяки тісній взаємопов'язаності. Взаємодія є інтегруючим чинником, що поєднує елементи урбагеосистеми у певний вид цілісності – місто, визначає поведінку кожного з них у захисті власних інтересів та їхній збалансованості з іншими елементами урбагеосистеми.

Для визначення змісту поняття «соціально-економічна безпека міста» використано категорію «місто», зміст якої у широкому сенсі розкрито у такий авторський спосіб: місто – це людське поселення з чітко визначеною територією, де розміщено об'єкти системи інфраструктур (виробничої, транспортної, енергетичної, соціальної, освітньої, лікувальної, культурної та відпочинку),

функціонування яких спрямовано на задоволення різноманітних потреб населення, суб'єктів господарювання, регіону та держави загалом.

Визначення змісту поняття «соціально-економічна безпека міста» має виходити зі статусу поняття, про що вперше в економічній безпекології заявлено в [17, с. 98].

Статус поняття «соціально-економічна безпека міста» визначає його місце в категоріальному апараті економічної безпекології мезорівня, позначає контекст, в якому розглядається поняття. За [17, с. 98] саме статус поняття відповідає стосовно об'єкта вивчення на запитання "що це" і завдяки цьому задає той ракурс його дослідження, який дозволяє отримати сутнісну характеристику поняття. Статус поняття «соціально-економічна безпека міста» дозволяє пояснити призначення цього феномена, проникнути у сутність явища, виявити те, що внутрішньо властиво йому, тобто виявити внутрішню суть поняття, дозволяє розширити тлумачення поняття та змістово його навантажити.

Стосовно міста статус соціально-економічної безпеки є дуальним:

це характеристика стану міста, що з позиції системного підходу є урбогеосистемою. Така характеристика висвітлює особливі риси стану урбогеосистеми, який є результатом її функціонування та розвитку;

це умова результативного функціонування та розвитку урбогеосистеми (рис. 2).

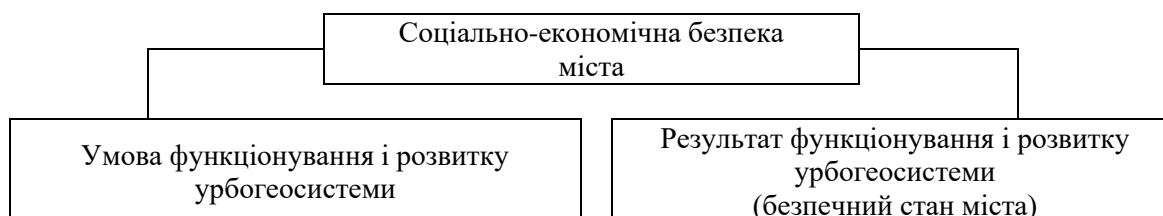

Рис. 2. Дуальний характер поняття «соціально-економічна безпека міста»

Джерело: Власна розробка автора

З одного боку, соціально-економічна безпека є умовою і функціонування, і розвитку урбогеосистеми (соціально-економічної системи «місто»). Прийнятний рівень соціально-економічної безпеки міста сприяє позитивному рішення власників капіталів щодо інвестування в його промислові та соціальні об'єкти, відкриттю нових підприємств, посиленню ділової активності суб'єктів господарювання та інноваційності їхньої діяльності і, відповідно, створенню нових робочих місць і зрештою посиленню економіки міста.

З іншого боку, досягнення прийнятного рівня соціально-економічної безпеки міста є одним з результатів функціонування соціально-економічної системи «місто», який виступає у вигляді безпечного стану міста, яке може бути використано за аналогією з безпечним станом регіону (поняття уведено в [18]).

Безпечним слід визнати такий стан урбогеосистеми, в якому у поточний час та в найближчій перспективі відсутні масштабні та інтенсивні зміни негативного характеру, які зумовлені реалізацією загроз урбогеосистемі.

Загрозу урбогеосистемі доцільно розглядати у контексті поданого визначення поняття «загроза» в [19] - як процеси та явища, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі урбогеосистеми, які за наявності певної комбінації умов та обставин у функціонуванні урбогеосистеми спроможні спричинити в ній зміни негативного характеру, різної локалізації та масштабу, наслідки яких переважною мірою є значними.

Таким чином, слід визнати тісно взаємопов'язаними такі поняття як «соціально-економічна безпека міста» та «безпечний стан міста», причому, друге поняття є результатом забезпечення прийнятного (або навіть високого) рівня соціально-економічної безпеки міста.

Виходячи з вихідних посилок формулювання змісту поняття «соціально-економічна безпека міста» (рис. 1), дуального характеру цього поняття, імперативів захисного та інтеграційного підходів, зміст досліджуваного поняття пропонується розкрити в такий спосіб: соціально-економічна безпека міста становить собою сукупність різноманітних умов, що забезпечують позитивність характеристик проживання населення у місті та діяльності економічних агентів, задоволення їхніх

потреб, дотримання інтересів та прав внаслідок збалансованості інтересів елементів урбагеосистеми, ефективного використання її потенціалу, що є результатом безпекоорієнтованого управління містом, та результативних комунікацій між державою, владою міста, населенням і суб'єктами господарювання.

Сукупність умов, що визначають безпечний стан міста, з одного боку, є результатом державної політики щодо розвитку міст, розширення компетенцій міської влади. З іншого боку, сукупність таких умов переважною мірою створюється та підтримується міською владою в межах її компетенцій у співпраці з органами державної та регіональної влади, у взаємодії міста та держави.

Так само, як і для опису безпечного стану регіону для опису безпечного стану міста можна використати кілька комплексних характеристик, вибір яких повинен мати певне обґрунтування. В [18] не надано обґрунтування вибору таких характеристик та вимог до них, що до деякої міри зменшує їхню наукову цінність (але не сам підхід – визначення характеристик безпечного стану регіону).

Теоретичною основою вибору характеристик безпечного стану міста можуть послугувати три ключові елементи, пропонувані Ж. Дюрантоном та М. Тюрнером для моделювання розвитку економіки міста, які слід доповнити у контексті проблематики соціально-економічної безпеки міста. За Ж. Дюрантоном та М. Тюрнером, основою для моделювання розвитку економіки міста є такі елементи: структура виробництва, географічна (просторова) структура, мобільність товарів та факторів виробництва. Географічна (просторова) структура поділяється на внутрішню (доступність та якість житла, інфраструктури – соціальної, внутрішньої транспортної) та зовнішню (розміщення міста та його взаємодія з іншими містами, наявність природних ресурсів, зокрема води). Мобільність в межах міста та за його межами є критично важливою, оскільки саме вона є підставою товарів, сервісів, первинних факторів виробництва, ідей, технологій [20] і зменшує вразливість міста до зміни торговельних чи транспортно-транзитних потоків.

Соціально-економічна безпека міста безпосередньо залежить від розвитку його індустріальної складової, залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) та обсягу реалізації товарів і послуг, що також має бути відображено у характеристиках безпечного стану міста.

Характеристики безпечного стану міста мають задовольняти таким вимогам:

придатність до опису безпечного стану міста будь-якого розміру та виду, що забезпечує порівнянність характеристик;

комплексність характеристики, що забезпечує їхню розкладуваність на субхарактеристики, що підвищує точність опису безпечного стану міста;

можливість кількісного опису субхарактеристик безпечного стану міста;

обмежена кількість характеристик та їхніх субхарактеристик, незважаючи на різноманітність міст та різноманітність у містах;

рівне представництво всіх аспектів безпечного стану міста.

Деякою мірою вибір комплексних характеристик безпечного стану міста залежить від таких видів міста:

мегаполіс, тиранополіс або некрополіс [21] (наприклад, до некрополісів сьогодні тяжіють ще до недавня потужні промислові міста сходу України);

«розумне місто» - системи людей, що взаємодіють, використовуючи потоки енергії, матеріалів, сервісів і фінансових інструментів для сприяння сталого економічного розвитку, еластичності, вищого рівня життя, швидкого пристосовування до соціальних і економічних потреб суспільства [22];

найбільші міста: в Україні є п'ять економічних і демографічних осередків, які не просто вирізняються своїм масштабом, а є центрами тяжіння на міжрегіональному рівні, виконують важливі функції в загальнонаціональному масштабі, де мешкає майже кожен п'ятий громадянин України (м. Київ (2,94 млн. мешканців у 2018 р.), м. Харків (1,47 млн. мешканців), м. Дніпро (1 млн. мешканців), м. Одеса (1,01 млн. мешканців) та м. Львів (0,76 млн. мешканців). Зростання абсолютної кількості надвеликих міст і концентрація в них населення, за О.Л. Дроною, мають сталий і повсюдний характер, адже сучасний етап розвитку світового співтовариства часто називають «епохою великих міст» або «макрополізацією світу» [23].

Отже, виходячи з наданих аргументів та вимог до складу комплексних характеристик безпечного стану міста доцільно включити:

- комфортність проживання у місті;
- динаміка розвитку міста;
- якість життя у місті;
- прозорість управління містом;
- стан соціально-економічних інститутів, що забезпечують життєдіяльність міського населення.

Кожна з комплексних характеристик безпечного стану міста розкладається на кілька субхарактеристик (табл. 1).

Надані комплексні характеристики і субхарактеристики безпечного стану міста перебувають не лише у тісному зв'язку, а й у певній конфронтації. Так, позитивна динаміка розвитку міста може погіршувати якість життя у ньому через збільшення цін на житло та його оренду, а також негативно впливати на комфортність проживання у місті, якщо підприємства міста спричиняють негативний вплив на довкілля (викиди у повітря або забруднення річок та місцевості). Економічні інтереси сучасного міста спрямовані на максимальне задоволення потреб його населення, яке не просто мешкає у місті, а й ще працює у ньому (забезпечення виробничої та невиробничої інфраструктур, благоустрою, транспортних розв'язок, житлового та офісного будівництва, розвитку об'єктів соціальної, медичної, культурної сфери). Соціальні інтереси сприяють реалізації людського потенціалу та капіталу, підвищенню рівня й якості життя з урахуванням особливостей міст. Отже, соціально-економічна безпека сучасного міста, що враховує соціально-економічні інтереси суспільства виступає важливою умовою сталого розвитку міста [8].

Звичайно, що комплексні характеристики та субхарактеристики безпечного стану міста потребують докладнішого дослідження, так само як і показники, з використанням яких можна отримати їхній кількісний опис.

Висновки. У функціонуванні урбогеосистеми важливою умовою і одночасно характеристикою результатів її функціонування є соціально-економічна безпека міста. Соціально-економічна безпека міста створює сприятливі умови сталого розвитку економічної та соціальної сфер міста, є результатом не лише задоволення економічних та соціальних інтересів громадян, суб'єктів господарювання, органів влади з інтересами зовнішнього та внутрішнього середовища, а й взаємоузгодження таких інтересів.

Визначення змісту поняття «соціально-економічна безпека міста» слугує підставою її подальших досліджень, зокрема щодо оцінювання та забезпечення з використанням отриманих оцінок.

Таблиця 1

Субхарактеристики комплексних характеристик безпечного стану міста*

Комплексні характеристики безпечного стану міста	Зміст комплексної характеристик	Субхарактеристики комплексних характеристик безпечного стану міста
Комфортність проживання у місті	Відображає міру зручності мешкання у місті, задоволеності матеріальних, соціальних та культурних потреб мешканців	Розвиненість соціальної інфраструктури у місті
		Розвиненість транспортної інфраструктури у місті
		Стан екології в місті
		Якість комунальних послуг
		Криміногенна ситуація в місті
Динаміка розвитку міста	Відображає міру використання та зміцнення індустріального потенціалу міста	Індекс ділової активності в місті
		Динаміка інвестицій у місто
		Втрачання людського потенціалу
		Індекс будівельної активності у місті

Продовження таблиці 1

Якість життя у місті	Відображає атрактивність (привабливість) міста за спектром соціально-економічних параметрів, а також ставлення влади міста до його мешканців	Забезпеченість освітніми закладами
		Забезпеченість медичними закладами
		Забезпеченість закладами культури та відпочинку
		Забезпеченість спортивними спорудами
		Співвідношення вартості житла з середнім доходом населення
Прозорість управління містом	Відображає міру інформованості мешканців міста щодо намірів та рішень міської влади	Доступність інформації про діяльність комунальних підприємств (інформація про тарифи на послуги, порядок їх формування, фінансові звіти та результати аудитів)
		Доступність інформації про діяльність соціальних установ (інформація про формування черг у дитячі заклади, соціальні послуги мешканцям міста, тарифи на послуги, порядок їх формування)
Стан соціально-економічних інститутів, що забезпечують життєдіяльність міського населення	Відображає спроможність міської влади задовольнити потреби локального громадянського суспільства	Доступність адміністративних послуг для мешканців міста
		Доступність адміністративних послуг для суб'єктів господарської діяльності міста
		Врахування інтересів громади при здійсненні будівництва і затвердженні містобудівної документації,
		Результативність діяльності міської влади

*Джерело: Власна розробка автора

Джерела та література

1. Трубина Е. Г. Город в теории: опыт осмысления пространства. М. : Новое литературное обозрение, 2011, 519 с.
2. Безрук В., Костріков С., Чуев О. ГИС-аналіз функції урбогеосистеми з метою оптимізації розміщення закладів громадського харчування (на прикладі м. Харків). URL: <https://periodicals.karazin.ua/soccongeo/article/view/4165/3749> (дата звернення 1.08.2019).
3. Некос А. Н., Мірошніченко В. В. Естетика урбогеосистем (огляд досліджень). *Вісник Одеського національного університету*. Серія : Географічні та геологічні науки. 2013. Т. 18. Вип. 2. С. 118-126.
4. Плужник А. В. Концепція економічної безпеки міст України в умовах глобалізації. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2012. № 2 (53). С. 51-53.
5. Плужник А. В. Формування системи забезпечення економічної безпеки міста. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2015. №7/3(12). URL: <http://journals.uran.ua/sciencerrise/article/view/47225/43687> (дата звернення 14.07.2019).
6. Жадан Є. Методологічні засади формування моделі соціальної безпеки міста. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. 1(24). URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_01\(24\)/33.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_01(24)/33.pdf) (дата звернення 16.07.2019).
7. Карлова О. А. Системне управління та пропорційний розвиток інфраструктури міст України. *Технічний прогрес та ефективність виробництва*. 2013. №45. С. 63-69.
8. Жукова Н. В. Економічні інтереси сталого розвитку малих міст у системі економічної безпеки держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 14. Ч. 1. С. 98-103.

9. Зінченко О. І. Щодо сутності поняття «соціально-економічна безпека». *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2014. № 6. Том 2. URL: <http://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/912/929> (дата звернення 7.10.2019).
10. Зленко Н. М. Еволюція наукових поглядів на формування поняття «ризик». *Філософія науки: традиції та інновації*. 2013. № 2 (8). URL: file:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D0%BD%D0%B0/Downloads/FilosNauk_2013_2_7.pdf (дата звернення 12.10.2019).
11. Бек У. Жизнь в обществе глобального риска – как с этим справиться: космополитический поворот. *Германия сегодня и завтра*. 2012. № 10. С. 1-13.
12. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / пер. с нем. В. Седельника, Н. Федоровой. М. : Прогресс-традиция, 2000. 384 с.
13. Гидденс Э. Судьба, риск и безопасность. Тезис. 1994. № 5. С. 116-134.
14. Демчук Д. В. Концепція «суспільства ризику» як фундаментальний підхід до аналізу політичного ризику. *Актуальні проблеми політики*. 2014. Вип. 51. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/241/Demchuk%20Kontsep%20susp%20ryz%203.pdf?sequence=1> (дата звернення 1.10.2019).
15. Козаченко Г. В., Погорелов Ю. С. Оцінювання економічної безпеки підприємства: аналіз основних підходів. В кн.: *Менеджмент безпеки держави, регіону, підприємства: проблеми і виклики сьогодення* : монографія / за заг. ред. З. Б. Живко, І. Г. Бабець. Львів : Ліга-Прес, 2015. С. 238–251.
16. Козаченко Г. В., Буколова В. В. Аналіз підходів до оцінювання соціально-економічної безпеки регіону. *Проблеми економіки*. 2018. №1. С. 150-157.
17. Шульженко Л. Є. Економічна безпека стратегічного альянсу: системний підхід : монографія. Луганськ : ТОВ "Промдрук", 2014. 318 с.
18. Буколова В. В. Теоретичні та інструментальні засади оцінювання соціально-економічної безпеки регіону: автореф. дис. 08.00.05. Полтава : ПолтНТУ, 2019. 20 с.
19. Козаченко Г. В., Погорелов Ю. С. Загроза діяльності підприємства як імперативне поняття економічної безпекології мікрорівня. *Вчені записки Університету «КРОК»*. Зб. наук. праць. 2019. № 1(53). С. 161-170.
20. Duranton G., Turner M. The Fundamental Law of Road Congestion: Evidence from US Cities. URL: <http://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/aer.101.6.2616> (дата звернення 13.10.2019).
21. Mumford L. The culture of the cities. A harvest Book. Harcourt Brace&Company. San Diego. Yew York. London, 1970. 586 p.
22. Caragliu A., Del Bo C., Nijkamp P. Smart Cities in Europe. *Journal of Urban Technology*, Vol. 18, No. 2, April 2011. Pp. 65–82.
23. Дронова О. Л. Новый урбанизм: у поисках выхода з урбаністичного колапсу. *Український географічний журнал*. 2015, № 3. С. 33-41.

References

1. Trubina E. G. (2011) Gorod v teorii: opyt osmysleniya prostranstva [A city in a theory: an experience of an area considering]. Moskva: Novoe literaturnoe obozrenie. 519 p.
2. Bezruk V., Kostrikov S., Chuiev O. HIS-analiz funktsii urboheosystemy z metoiu optymizatsii rozmishchennia zakladiv hromadskoho kharchuvannia (na prykladi m. Kharkiv) [GIS-analysis of urbagesystem functions for the purpose of optimizing localization of catering establishments (on the example of Kharkov)]. URL: <https://periodicals.karazin.ua/soccecongeo/article/view/4165/3749> [Last accessed: August, 01,2019].
3. Nekos A. N. & Miroschnyenko V. V. Estetyka urboheosystem (ohliad doslidzhen) (2013) Estetyka urboheosystem (ohliad doslidzhen) [An esthetic of urbagesystems (a review of researches)]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia : Heohrafichni ta heolohichni nauky*. 2013. Vol. 18. no. 2. pp. 118-126.
4. Pluzhnyk A. V. (2012) Kontseptsiia ekonomichnoi bezpeky mist Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Concept of economic security of cities in Ukraine in the conditions of globalizations]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*. no. 2(53). pp. 51-53.
5. Pluzhnyk A. V. (2015) Formuvannia systemy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky mista [Building the system of providing economic security of a city]. *Scientific Journal «ScienceRise»*. no. 7/3(12). URL: <http://journals.urau.ua/sciencerrise/article/view/47225/43687> [Last accessed: July, 14, 2019].
6. Zhadan Ye. (2015) Metodolohichni zasady formuvannia modeli sotsialnoi bezpeky mista [Methodological bases of building the model of a city social security]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*. 1(24). URL: [http://www.drdu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_01\(24\)/33.pdf](http://www.drdu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_01(24)/33.pdf) [Last accessed: July, 16, 2019].
7. Karlova O. A. (2013) Systemne upravlinnia ta proportsiinyi rozvytok infrastruktury mist Ukrainy [System

management and proportional development of an infrastructure in Ukrainian cities]. *Tekhnichniy prohres ta efektyvnist vyrobnytstva*. no. 45. pp. 63-69.

8. Zhukova N. V. (2017) Ekonomichni interesy staloho rozvytku malykh mist u systemi ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Economic interests of small towns sustainable development in the system of State economic security]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Vol. 14. Ch. 1. pp. 98-103.

9. Zinchenko O. I. (2014) Shchodo sutnosti poniattia «sotsialno-ekonomichna bezpeka» [Concerning the content of notion “social-economic security”]. *Visnyk studentskoho naukovoho tovarystva DonNU imeni Vasylia Stusa*. no. 6. Vol. 2. URL: <http://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/912/929> [Last accessed: October, 16, 2019].

10. Zlenko N. M. (2013) Evoliutsiia naukovykh pohliadiv na formuvannya poniattia «ryzyk» [Evolution of scientific views concerning forming the notion “risk”]. *Filosofii nauky: tradytsii ta innovatsii*. no. 2(8). URL: file:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D0%BD%D0%B0/Downloads/FilosNauk_2013_2_7.pdf [Last accessed: October, 12, 2019].

11. Bek U. (2012) Zhyzn v obshchestve hlobalnoho ryska – kak s etym spravytisia: kosmopolytycheskyi povorot [Life in the society of global risk – how to overcome: a cosmopolitan twist]. *Hermaniya sehodnia y zavtra*. no. 10. pp. 1-13.

12. Bek U. (2000) Obshchestvo riska. Na puti k drugomu modernu [On the way to other modern]. Moskva: Progress-traditsiya. 384 p.

13. Giddens E. (1994) Sud'ba, risk i bezopasnost' [Destiny, risk and security]. Tezis. no. 5. pp. 116-134.

14. Demchuk D. V. (2014) Kontseptsiia «suspilstva ryzyku» yak fundamentalnyi pidkhid do analizu politychnoho ryzyku [The concept of “risk society” as a fundamental approach to analyze the political risk]. *Aktualni problemy polityky*. V. 51. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/241/Demchuk%20Kontsep%20sus%20ryz%203.pdf?sequence=1> [Last accessed: October, 01, 2019].

15. Kozachenko H. V. & Pohorelov Yu. S. (2015) Otsiniuvannya ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva: analiz osnovnykh pidkhodiv [Evaluating the economic security of an enterprise: analysis of main approaches]. *Menedzhment bezpeky derzhavy, rehionu, pidpriemstva: problemy i vyklyky sohodennia* [Менеджмент безпеки держави, регіону, підприємства: проблеми і виклики сьогодення]. Lviv: Liha-Pres. pp. 238–251.

16. Kozachenko H. V. & Bukolova V. V. (2018) Analiz pidkhodiv do otsiniuvannya sotsialno-ekonomichnoi bezpeky rehionu [Analysis of approaches of evaluating the social-economic security of a region] *Problemy ekonomiky*. no. 1. pp. 150-157.

17. Shulzhenko L. Ye. (2014) Ekonomichna bezpeka stratehichnoho aliansu: systemnyi pidkhid [Economic security of a strategic alliance: the system approach]. Luhansk : TOV "Promdruk". 318 p.

18. Bukolova V. V. (2019) Teoretychni ta instrumentalni zasady otsiniuvannya sotsialno-ekonomichnoi bezpeky rehionu [Theoretical and instrumental principles of evaluating the social-economic security of a region]: avtoref. dys. 08.00.05. Poltava : PoltNTU. 20 p.

19. Kozachenko H. V. & Pohorelov Yu. S. (2019) Zahroza diialnosti pidpriemstva yak imperatyvne poniattia ekonomichnoi bezpekolohii mikrorivnia [Threat to an enterprise activity as an imperative notion in microlevel economic security studies] *Vcheni zapysky Universytetu «KROK». Zb. nauk. prats.* no. 1(53). pp. 161-170.

20. Duranton G., Turner M. The Fundamental Law of Road Congestion: Evidence from US Cities. URL: <http://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/aer.101.6.2616> [Last accessed: October, 13, 2019].

21. Mumford L. (1970) The culture of the cities. A harvest Book. Harcourt Brace&Company. San Diego. Yew York. London. 586 p.

22. Caragliu A., Del Bo C. & Nijkamp P. (April 2011) Smart Cities in Europe. *Journal of Urban Technology*, Vol. 18, no. 2. pp. 65–82.

23. Dronova O. L. (2015) Novyi urbanizm: u poshukakh vykhodu z urbanistychnoho kolapsu [New urbanism: looking for a way out of urbanistic collapse]. *Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal*. no. 3. pp. 33-41.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2019 р.